

ПІСНІ-„ПÓХОДИ”¹ ЗІ СКУЛИНА
В ЗАПИСАХ ОЛЕКСИ ОШУРКЕВИЧА
ТА В ТРАНСКРИПЦІЯХ МИХАЙЛА МИШАНИЧА

У максимально наближений до факсиміле спосіб подано транскрипції мелодій і текстів локального жанру західнополіської народної музики – пісень-„пóход”, які записав у с. Скулин Ковельського р-ну Олекса Ошуркевич. Рукописний матеріал, який до цього часу зберігається у Музично-етнографічному архіві Михайла Мишанича, публікується вперше. Ретельні нотації спроможні послужити повноцінним ресурсом для всебічного студіювання цих рідкісних пісень.

Ключові слова: пісні-„пóходи”, Олекса Ошуркевич, Михайло Мишанич, архів, транскрипції, жанр.

Добірку представлених нижче нотних транскрипцій узято з рукописної II-ї книги Музично-етнографічного архіву Михайла Мишанича (МЕАМ)² – видатного львівського транскриптора. В архівному зошиті № 42 містяться транскрипції народних пісень-„пóходів” із с. Скулин Ковельського р-ну Волинської обл., які записав волинський фольклорист Олекса Ошуркевич. Робота М. Мишанича, як він сам зазначає у вступних заувагах до зошита, полягала не лише в нотації мелодій, а й в узгодженні (частковому доопрацюванні) з ними поетичних текстів, транскрибованих збирачем, та чистовому переписуванні цих матеріалів до МЕАМ. Рукопис транскриптора в цій публікації відтворено в комп’ютерному наборі з максимально точним дотриманням оригіналу, включно з авторською орфографією – як мовною (у підтекстуваннях та примітках до нот), так і нотною, що служитиме повноцінним заступником архівного першоджерела.

„Пóходи” як рідкісне реліктове явище західнополіської народної музики посідають важливе місце у величезній масі пісень, які записав О. Ошуркевич³. Факт надто вузької території їх локалізації, що обмежується тільки одним селом Скулин Ковельського району Волинської області, викликає чимало запитань щодо автохтонного походження і тривалості побутування цього музичного жанру у зазначеному осередку.

¹ Місцевий термін „пóхуди”.

² Машинописні книги МЕАМ зберігаються у фонді ПНДЛМЕ ЛНМА ім. Миколи Лисенка, а також у відділі мистецтв Львівської національної бібліотеки ім. Василя Стефаника: Мишанич Михайло. Музично-етнографічний архів: у 3 кн. – 1095 с.

³ Див.: Показчик фонозаписів О. Ошуркевича у додатку цього числа „Етномузики”.

Перші фонозаписи цих виняткових пісень волинський фольклорист здійснив 23–24 травня 1970 р. та 13 липня 1983 р., поставивши собі за мету повторно виявити народні пісні, записані колись у цій місцевості Ле-сею Українкою. Здійснивши свій намір, у 1983 р. О. Ошуркевич звернувся до львівського етномузикознавця, провідного фахівця у галузі нотації традиційної музики Михайла Мишанича¹ з проханням транскрибувати записаний упродовж 1969–1983 рр. матеріал, у якому серед 440 різножанрових пісень містилося 10 пісень-„походів”. Та, на превеликий жаль, колосальна робота М. Мишанича, виконана протягом вересня 1983 – червня 1984 рр.², так і залишилася у рукописному вигляді, в основному через надто вибагливу до друкованої продукції радянську систему книговидання, що згодом стало причиною непорозумінь і між двома дослідниками³.

Не втрачаючи надії і не покладаючи рук, О. Ошуркевич усе ж таки продовжив дослідження виняткового музичного жанру та провів повторні експедиції у с. Скулин (серпень 1997 р. та травень 1998 р.). На основі новоздобутих матеріалів, враховуючи також і попередні надбання, науковець опублікував статтю, присвячену пісенним походам⁴. Аргументуючи свої здогади переважно на основі свідчень респондентів, етнограф зараховує „походи” до пісень весняного циклу⁵. Провівши паралелі з аналогічними за поетичним змістом піснями у записі Лесі Українки, О. Ошуркевич помилково вважав також і ці твори походами, хоча сама поетеса залічує їх до жанру танцювальних пісень⁶, що цілком підтверджує і вокальна версія танцю з майже ідентичними приспівками, яку виявив О. Кольберг у Ковельському повіті⁷.

¹ Детально про транскрипційну роботу М. Мишанича див.: Коваль Василь. Михайло Мишанич – транскриптор / В. Коваль // Наукові збірки Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка. – Етномузика. – Вип. 28. – Львів, 2012. – Число 8. – С. 9–19.

² Інформація з II-ї книги Музично-етнографічного архіву М. Мишанича (МЕАМ).

³ Про причини труднощів в опублікуванні унікальних пісенних творів див. публікацію Юрія Рибачка про листування О. Ошуркевича та М. Мишанича у цьому числі „Етномузики” на с. 117–150.

⁴ Ошуркевич Олекса. Пісенні походи зі Скулина / О. Ошуркевич // Міфологія і фольклор. – Львів, 2009. – № 2–3. – С. 95–101.

⁵ Як встановив О. Ошуркевич, пісні-„походи” виконували молоді дівчата, які бралися попід руки і повільно проходилися до лісу, на вигон. Період їх виконання тривав від Великодня і до косовиці.

⁶ Українка Леся. Зібрання творів у 12 т. / Л. Українка. – Т. 9. – Київ : Наукова думка, 1977. – С. 73; 125–126; 382; 386.

⁷ Kolberg O. Wołyń : Obrzędy, melodii, pieśni / Z brulionow pośmiertnych przy współdziale S. Fiszera i F. Szopskiego wydał F. Tretiak / O. Kolberg. – Wrocław, Poznań, 1964. – S. 141–142.

Варто згадати розвідку ще одного луцького фольклориста Віктора Давидюка, який здійснив спробу аналізу жанру поход¹, спираючись в основному на короткий опис гулянки сільської молоді в художньому оповіданні Лесі Українки „Одинок”². У цьому джерелі письменниці наводить приклад однієї строфи пісні „Коло гаю походжаю”, яку після відтанцювання крутяха виконують хлопці по двоє, „поважно проходжуючись і похитуючись в лад пісні”, а на другій строфі їх перебивають дівчата, продовжуючи приспівувати, після чого всі разом знову танцювали крутяха. На основі описаних рухів та, зокрема, ідентичного поетичного тексту, записаного пізніше О. Ошуркевичем, В. Давидюк також називає цей жанр „походами”, хоча зазначає, що Л. Українка зараховує його до чоловічого танцю в супроводі вокальних приспівок³.

Визначення причин можливої трансформації цього танцювального жанру в пісні-„походи” і їх локалізація лише у с. Скулин потребує свого подальшого ґрунтовного наукового переосмислення, що не поставлено за мету у пропонованій публікації. Натомість, цінним допоміжним матеріалом у здійсненні подібних дослідів можуть послужити представлені нижче транскрипції 10-ти пісенних зразків, які виконав М. Мишанич на високому фаховому рівні.

Cantabile ♩ = 92

765

1. *и* чуже ходив *и* чуже ходив *и* чуже доходився Си б же* мені бистра річка тобя *и* уто пився

2. Си б же* мені бистра річка конька маю Почував би до дівчини де дівчину знаю

3. *И*ду маю *и* ч Скулини друга на Вкраїні Розкромли моє серце на дві половини
*Співачко: ши б же; транскрипція си б же належить збирачеві.

Походи. Запис та співачка – як попередній №. Виконано певнено, сумлінно виспівуючи усі ноги.

Факсиміле транскрипції з МЕАМ

¹ Давидюк В. Історія „походи” в літературі та фольклорі / В. Давидюк // Народнознавчі зошити : Серія філологічна. – Київ. – № 4, 2014. – С. 778–783.

² Українка Леся. Одинок / Л. Українка // Леся Українка. Зібрання творів у 12 т. – Т. 7. – Київ : Наукова думка, 1976. – С. 105–125.

³ Давидюк В. Історія „походи” в літературі та фольклорі. – С. 782.

Espressivo poco legato ♩ = 100

1 (731)¹

1. Ко_ло га_ю по_ход_жа_ю в га_ю и не бу_ва_ю Ой я сво_го ми_лень_ко_го по_ло_су зна_ю

2. Не так не так по_го_ло_су як по_го_ло_соч_ку Як у ме_не так у йо_го бро_ви й на шу_роч_ку

3. За_шу_мі_ла лі_щи_нонь_ка як я не_ю_ї_хав За_пла_ка_ла дів_чи_нонь_ка що я не за_ї_хав $\frac{3}{4}$

4. Ой не шу_ми лі_щи_нонь_ко гус_та зе_ле_нь_ка Не плач не плач дів_чи_нонь_ко гар_на й мо_ло_день_ка

Перегра скрипки

5. Хи_лі_те_ся гус_ті ло_зи звид_ки ві_тер ві_є Ди_ві_те_ся чор_ні о_чи звид_ки ми_лій_ї_де

6. Хи_лі_ли_ся гус_ті ло_зи тай_вже пе_те_ста_ли Ди_ви_ли_ся чор_ні о_чи тай_пла_ка_ти ста_ли

*Акценти лежі

¹ В дужках подано порядковий номер твору в книзі П М Е А М.

7. Ой сва та_в_ся бо_га_тир_ь до бід_ни_ї дів_ки Пи_та_єть_ся че_рез лю_дей чи сі_є при_сів_ки

8. Во_на йо_му від_ка за_ла ве_ли_кі і віс_ти Я до те_бе бо_га_ти_рю не йдухлі_ба іс_ти

9. Ой вже хо_див ой вже лю_бив тай вже й на хо_див_ся Ой щоб ме_ні бист_ра річ_ка то б'яйу_то пив_ся

10. Не то_пи_ся ко_за_чень_ку бо ду_шу за_гу_биш Хо_ді_мо ми звін_ча_є_мось ко_ли ме_не лю_биш

Uguale ♩ = 96

2 (732)

1. Ой ку_ва_ла зо_зу_лей_ка від лу_га до лу_га Не ба_чи_ла ми_лей_ко_го вже не_ді_ля дру_га

2. Ой ку_ва_ла зо_зу_лей_ка від мос_та до мос_та Не ба_чи_ла ми_лей_ко_го вже не_ді_ля шос_та

3 (733)

1. Ой ку_ва_ла зо_зу_лей_ка в по_ли на то_по_ли За_пла_ка_ла дів_чи_ной_ка шо не ма_є до_ли

2. Бу_ло б то_бі зо_зу_лей_ко_ра_но не лі_та_ти Бу_ло б то_бі мо_я ма_ти за_муж не да_ва_ти

Ugualte sonore $\text{♩} = 112$

4 (752)

1. Ци ти чу_ла дів_чи_нонь_ко як я те_бе кли_кав По_над тво_ім о_ко_неч_ком си_вим ко_нем і_хав
2. Ой чи чу_ла чи не чу_ла не й об_зи_ва_ла_ся Тем_на ніч_ка не вид_на_я вийти бо_я_ла_ся
3. За_шу_мі_ла лі_щи_нонь_ка як я не_ю_ї_хав За_пла_ка_ла дів_чи_нонь_ка що я не за_ї_хав
4. Не шум не шум лі_щи_нонь_ко по_ка пе_ре_ї_ду Не плач не плач дів_чи_нонь_ко дру_гий раз за_ї_ду

Rozpitiĕno $\text{♩} = 96$

5 (755)

1. Хи_лі_те_ся гус_ти ло_зи звід_ки ві_тер ві_є Ди_ві_те_ся ка_ри о_чи звід_ки ми_лій і_де
2. Хи_лі_ли_ся гус_ти ло_зи тай вже пе_ре_ста_ли Ди_ви_ли_ся ка_ри о_чи та пла_ка_ти ста_ли
3. Ой хо_ди_ла ра_но піз_но Го_во_ри_ли лю_ди різ_но й хай бре_шуть хай го_во_рагь Во_ни з ме_не дві не зроб_лять

4. В_сі хма_ронь_ки до ку_поть_ки бу_де дощ_у_різ_но Не бий_ме_не мо_я ма_мо як я прий_ду піз_но

5. Ой чи піз_но ой чи ра_но все в о_д_ну_ю по_ру Зле_тів пі_вень із сі_да_ла та й хо_дить по дво_ру

6. Зле_тів пі_вень із сі_да_ла ска_зав ку_ку_рі_ку Не за_бу_ду гу_ля_ніч_ка до жи_ття до ві_ку

7. І_дуть во_ли із-за го_ри по_ла_ма_ни яр_ма За_пла_ти ме_ні дів_чи_но що я хо_див дар_ма

8. Ой я ти_бі мій ми_лень_кий ра_зом за_пла_ли_ла Ці_лу_вав ме_не в ли_цей_ко я не бо_ро_ни_ла

9. Цви_те греч_ка бі_лим цві_том чор_ни_ї я_дер_ця Не стій_дів_ко із_ко_за_ком не край мо_го сер_ця

10. Роз_кро_ї_ла мо_є се_р_це на дві по_ло_ви_ни І_д_на дів_ка й у Ску_ли_ни дру_га на Вкра_ї_ні

11. І_д_на дів_ка й у Ску_ли_ни а дру_га у Хел_ми А тре_тя_я у Ску_ли_ни хо_ро_ша_я вель_ми

Cantabile $\text{♩} = 92$

6 (765)

1. Й у_ же хо_ див й у_ же хо_ див й у_ же хо_ див_ ся Сн б_ же* ме_ ні бис_ тра річ_ ка то б_ я у_ то_ пив_ ся

2. Си б_ же* ме_ ні бис_ тра річ_ ка ко_ ни_ ка ма_ ю По_ ї_ хав би до див_ чи_ ни де див_ чи_ ну зна_ ю

3. Ід_ ну ма_ ю й у_ Ску_ ли_ ни дру_ гу на Вкра_ ї_ ни Роз_ кро_ ї_ ли мо_ є сер_ це на дві по_ ло_ ви_ ни

Espressivo cantabile $\text{♩} = 96$

7 (769)

1. Зай_ ди мі_ сяч_ зай_ ди яс_ ний_ зай_ ди за ко_ мо_ ру Ой не_ хай_ я з сво_ їм ми_ лим ве_ чір по_ го_ во_ ру

2. Ой не сві_ ти мі_ ся_ чень_ ко_ не сві_ ти ні_ ко_ му Тіль_ ки ме_ му ми_ лень_ ко_ му як йти_ ме до_ до_ му

3. Ой як йти_ ме до_ до_ му він пос_ ві_ ти же по_ сві_ ти Ой як йти_ ме до дру_ гі_ ї_ то за хма_ ру зай_ ди

*Стівано: иш б_ же; транскрипція си б_ же належить збирачеві.

Tempo giusto poco cantabile ♩ = 86

8 (777)

1. Ти не ві_твор те не ві_твор а я не ка_ли_на Не зводь ме_ не з ро_зу_мой_ку бо я не ди_ти_на

2. Про_щии ме_ не ло_миш ме_ не як ві_твор ка_ли_ну Зво_диш ме_ не з ро_зу_мой_ку як ма_лу ди_ти_ну

3. Ой не хо_ди Ва_си_лой ку в чет_вер по ве_че_ри Ой не но_си сви_сті_лой ки й ув_но_вій ки ше_ни
4. Бо то та_я сви_сті_лой_є гра_є Всім ді_вой_кам па_ру_бой_кам жа_лю за_да_ва_є

9 (782)

Uguale cantabile ♩ = 84

1. Ой не хо_ди бо_га_ти_ру ко_ля мо_го Стя_ру Як ви_рі_жу оче_ре_ти_ну пе_ре_ва_лю спи_ну

2. Ой не хо_ди ко_ля во_ди щоб ти не вто_ну_ла У_же ль_бо ти не ри_бой_ка щоб ти ви_пли_ну_ла

3. Ой не хо_ди Ва_си_лей_ко в чет_вер по ве_че_ри Ой не но_си сви_сті_лой_ки й а_вно_вій ки ше_ни

4. Бо то та_ я сви_ сті_ лой_ ка жа_ лоб_ ней_ ко гра_ є Всім ді_ вой_ кам па_ ру_ бой_ кам жа_ лно зав_ да_ ва_ є

5. Ле_ тять хру_ щі по всій пу_ щі пу_ шу й об'ї_ да_ ють Не хва_ ли_ ся бо_ га_ ри_ рю те_ бе лю_ ди зна_ ють

6. При_ сва_ тав_ ся бо_ га_ ти_ р до бід_ ни_ ї дів_ ки Пи_ та_ сть_ ся че_ рез лю_ ди чи сі_ є при_ сів_ ки

7. Бо_ на йо_ му й од_ ка_ за_ ла ве_ ли_ кі_ ї ві_ сти Я до те_ бе бо_ га_ ти_ ру не йду хлі_ ба іс_ ти

10 (787)

Uguale cantabile $\text{♩} = 92$

1. Із - за го_ ри ві_ тер ві_ є щі_ сарь_ ма_ ше_ ру_ є Не_ хай ме_ не ся_ кий та_ кий в лич_ ко не ці_ лу_ є

2. (3-9) Не_ хай ме_ не по_ ці_ лу_ є ви_ со_ кий го_ ней_ кий Йо_ го лич_ ко як я_ блнч_ ко а сам мо_ ло_ дей_ кий

Примітки до творів.

1. Записано 23.05.1970 р. від Ковальчук Марії Федорівни 1927 р. н., кол-госпниця, освіта початкова. Протягом 10 строф темп було прискорено до $\downarrow = 124$. До строф 7–8 ту ж мелодію, але з мелізмами, обережно підіграла скрипка¹. У чернетках збирача прямою мовою записано пояснення співачки: „*То походи... Збираються дівчата, беруться повід руки, йдуть в поле, співають. Так від пасхи і до косовиці*” /М. Ф. Ковальчук/. Манера виконання: сумлінно /доботно/, статечно і наспівно.
2. Записано 23.05.1970 р. від Ковальчук Марії Федорівни 1927 р. н., кол-госпниця, освіта початкова.
3. Записано 23.05.1970 р. від Осипчук Ганни Дем’янівни 1920 р. н., колг., освіта початкова. Відчувається поспіх у виконанні.
4. Записано 24.05.1970 р. від Осипчук Анастасії Іпатівни 1929 р. н., колг., освіта неповна середня, Зінчук Анастасії Борисівни 1935 р. н., колг., освіта початкова. Виконано звучно, рівно, сумлінно декламуючи текст. Кожна співачка подає свій мел. варіант, що інколи складається на двоголосся.
 5. *Ой кувала зозулечка кувала кувала летіла
Хотів милий знов ходити та я не схотіла*
 6. *Теши сину ясенину праве клиня буде
Бери сину сиротину господиня буде*
 7. *Не з кожний ясенини праве клиня буде
Не з кожний сиротини господиня буде*
5. Записано 24.05.1970 р. від Цимбровської Ганни Орестівни 1922 р., колг., освіта початкова. Добре виконання: звучне, чисте, впевнене /у строфах 1–2 трохи хитке інтонування/, ритмічно рівне, у розспівній /не танцювальній/ манері. Увага: на фоні усіх коломийкових третя строфа – кочачкова.
6. Записано 24.05.1970 р., Цимбровської Ганни Орестівни 1922 р. н., колг., освіта початкова. Виконано впевнено, сумлінно виспівуючи усі ноти.
7. Записано 24.05.1970 р., Цимбровської Ганни Орестівни 1922 р. н., колг., освіта початкова. Виконання впевнене, динамічно рівне і сумлінне.
8. Записано 24.05.1970 р. від Сидорук Віри Микитівни 1914 р. н., колг., освіта початкова. Виконано розспівано, звучно, у манері вуличного співу.
9. Записано 24.05.1970 р. від Осипчук Анастасії Іпатівни 1929 р. н., колг., освіти неповна середня
10. Весняні походи. 13.07.1983 р. від Сидорук Євгенії Патівни, 1932 р., колг.-пенс., освіта початкова, Титюк Надії Патівни 1934 р. н., колг., освіта початкова, Грицик Марії Борисівни 1932 р. н., колг., освіта неповна середня,

¹ У примітках М. Мишанича, який користувався усіма тематичними покажчиками, поданими йому О. Ошуркевичем (вказівки на жанрову приналежність творів та дані про виконавців), відсутні паспортні дані скрипаля. Завдяки художньому керівникові скулинського сільського клубу авторові цих рядків вдалося встановити особу музиканта – це Урдюк Федір Тихонович, 1935 р. н.

Дятел Агафії Прокопівни 1923 р. н. колг.-пенс., освіта початкова. Гуртове, зразкове щодо темпу, звуку та характеру – статечно, сумлінно все виспівуючи, без міжстрофових пауз – виконання. Кожна співачка в деталях подавала свій варіант, а занотовано те, що виділялося найяскравіше – унісон двох співачок; інші дві співали менш виразно, блукаючи, наїби не могли попасти в лад з першими.

1. *Із-за гори вітер віє цісарь маишерує
Нехай мене сякий такий в личко не цілує*
2. *Нехай мене поцілує високий тонейкий
Його личко як ябличко а сам молодецький*
3. *Із-за гори вітер віє несе дівка воду
Чи на єї дивитися чи на її вроду*
4. *Не дивися ти на неї а дивися на світ
Біле личко як ябличко як калиновий цвіт*
5. *Теши сину ясенину праве клиня буде
Бери сину сиротину господиня буде*
6. *Не з кожний ясенини праве клиня буде
Не з кожний сиротини господиня буде*
7. *Закувала зозулейка в поповій загати
Як я буду привикати в свекрушиній хати*
8. *Як я буду привикати як я буду жити
Чи дозволить мій миленький другого любити*
9. *Не на те я тебе брав не на те женився
Щоб ти других йобіймала я на те дивився „всьо”*

Викторія Ярмола. Песни-„походы” из Скулина в записях Олексы Ошуркэвыча.

Максимально приближенным к факсимиле способом поданы транскрипции мелодий и текстов локального жанра западнополюсской народной музыки – песен “поход”, записанных в с. Скулин Ковельского р-на Олексой Ошуркевичем. Материал, который до этого времени хранился в II-й книге Музыкально-этнографического архива Михаила Мышанича, публикуется впервые. Тщательные нотации способны послужить полноценным ресурсом для всестороннего изучения этих редких песен.

Ключевые слова: песни-„походы”, Олекса Ошуркэвич, Мыхайло Мышанич, архив, транскрипции, жанр.

Victoriya Yarmola. „Pókhody” Songs from Skulyn Recorded by the Oleksa Oshurkevych

In as close to the way a facsimile the publication consist transcription of texts and tunes of local music genre of Western Polissia folk music named “pokhody” recorded in the village Skulyn, Kovel district, by Oleksa Oshurkevych. The handwritten material so far was remained in the second book of Musical-Ethnographic archives by Mykhajlo Myshanych now is published in the first time. Careful records able to serve as a complete source for a comprehensive study of these rare songs.

Key words: „Pókhody” songs, Oleksa Oshurkevych, Mykhajlo Myshanych, archives, transcription, genre.